

Bez Josiki (*Syringa Josikaea* Jacq. fil.) w Karpatach nad górnym Stryjem.

(*Syringa Josikaea* au cours supérieur de Stryj dans les
Carpathes).

Napisał

SZYMON WIERDAK.

W pierwszych dniach października 1922 r. zrobiłem 3-dniową wycieczkę w okolice górnego Stryja, aby zobaczyć bez Josiki na jego rodzimych stanowiskach, odkrytych tam w r. 1912 przez P. Ratz a i L. Thaisza w pobliżu wsi Karlsdorf¹⁾. Wymieniony gatunek bzu był przedtem uważany za endemizm flory Węgier, gdzie zajmuje on dwa całkiem oddzielne i odległe od siebie obszary, a mianowicie obszar południowy albo siedmiogrodzki, leżący w komitatach Torda-Aranyos, Kolozs, Bihar i Hunyad, oraz obszar północny albo karpacki, obejmujący komitaty Ung, Bereg i Maramaros²⁾. Z tym drugim obszarem łączą się stanowiska odkryte po polskiej stronie Karpat.

Przechodząc do wymienienia stanowisk bzu przezemnie poznanych muszę zaznaczyć, że uwagi moje mają narazie charakter informacyjny i urywkowy, gdyż zupełniejszy obraz rozmieszczenia tej od lat 10 dopiero u nas znanej rośliny będę mógł podać po przeprowadzeniu dokładniejszych badań nie tylko w kierunku ilościowym samych stanowisk, ale także warunków ekologicznych, w jakich bez Josiki u nas żyje, i jego właściwości biologicznych.

Stanowiska te zestawilem w skali 1 : 112500 na mapce (ryc. 7), na której są one oznaczone gwiazdkami.

¹⁾ Thaisz, L. Neue Standorte der *Syringa Josikaea* Jacq. fil. — Magyar Botanikai Lapok. XI (1912). 236—237.

²⁾ Fekete, L. und Blattny, T. Die Verbreitung der forstlich wichtigen Bäume und Sträucher im ungarischen Staate. I (1914), Karte V.

Pierwsze stanowisko znajduje się na południowo-zachodnim skraju lasu (oddział Jazęstrów) porastającego zbocza „Pohar“ ze wzniesieniem 866 m, należącego do leśnictwa wsi Klimiec (własność fundacji hr. Skarbka). Jest ono oddalone od mostu na Stryju, względnie od gościńca, prowadzącego z Klimca ku granicy Państwa niespełna $\frac{1}{2}$ km w kierunku południowo-wschodnim i położone tuż nad Stryjem po prawym jego brzegu na wysokości 750 m. Bez Josiki zajmuje tu

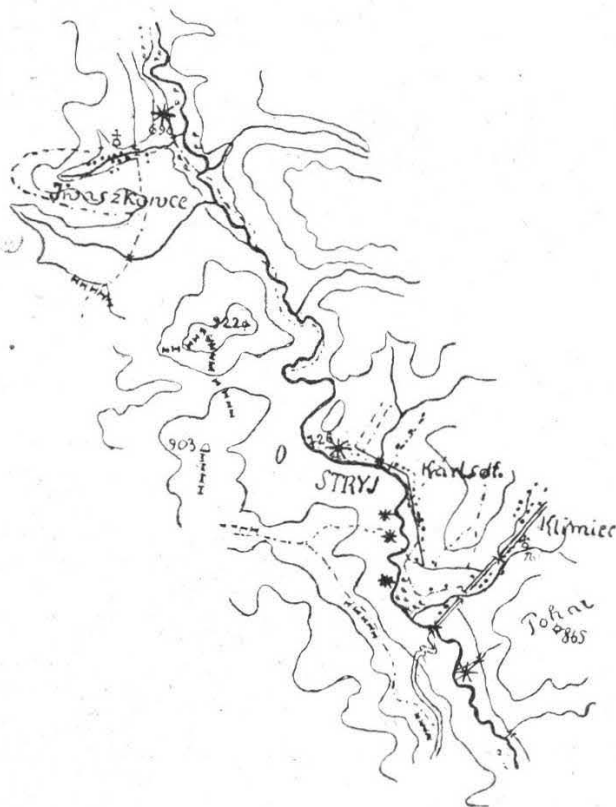

Fig. 7.

powierzchnię przeszło $\frac{1}{2}$ ha wynoszącą i rośnie gromadnie w pomieszczeniu głównie ze świerkiem i olszą szarą.

Drugie stanowisko znalazłem mniej więcej w odległości 1 km idąc w dół rzeki na lewym brzegu również w zaroślach na skraju lasu (oddział Fryszarka), należącego także do leśnictwa w Klimcu. W miejscu tem (wzniesienie 745 m) spotkałem wprawdzie tylko jeden okaz, ale, jak się później dowiedziałem, ma tam rosnać w pobliżu więcej okazów.

O 300 m dalej na wysokości 740 m znalazłem najpierw 5 dużych okazów z licznymi 3—4 m wysokimi odnogami, rosnących w towarzystwie olszy szarej, wierzb (*Salix purpurea* i *caprea*), jarzębiny,

a przede wszystkim świerka, zaś o jakie 20 m od tego miejsca, wśród zarośli tego samego składu lecz z dodatkiem buka, leszczyny i kruszyny rośnie 20 okazów młodszych i starszych, również obficie rozgałęziających się.

Następne stanowisko znajduje się wśród zarośli na prawym brzegu Stryja w $1\frac{1}{2}$ km oddaleniu od wsi Karlsdorf, w kierunku północno-zachodnim. Jakkolwiek stanowiska tego z powodu nadchodzącego zmroku nie mogłem już osobiście sprawdzić, to jednak jest ono bezwątpienia całkiem pewne, albowiem wiadomość o nim pochodzi z wiarygodnego źródła, od jednego z mieszkańców wsi Karlsdorf, przyczem dowiedziałem się także, że z miejsca tego przeniesiono kilka okazów do ogrodu szkolnego tamtejszej szkoły, a także i ludność ma go stamtąd wysadzać do swoich ogródków. Przypuszczam, że stanowisko niniejsze, jak i poprzednio wymienione, są to stanowiska najprawdopodobniej przez Thaisza odkryte, jakby o tem z jego opisu wnosić można.

Ostatniem poznaniem stanowiskiem bzu Josiki są łąki nadrzeczne po lewym brzegu Stryja na północny wschód od wsi Iwaszkowce, od stanowiska karlsdorfskiego o 4,5 km w linii powietrznej oddalone. W przeciwieństwie do wszystkich stanowisk poprzednich, będących podmokłymi gęstymi i cienistymi zaroślami, stanowisko to tworzą widne łąki, zrzadka porośnięte kępami wierzb (przeważnie *Salix purpurea*) i olch (*Alnus incana*), wśród których bez Josiki stanowi wcale pokąsną domieszkę. Ulewny deszcz i nadchodzący wieczór nie pozwolił mi na dokładne zbadanie tego stanowiska.

Na tem miejscu dodaję jeszcze, że w ogrodzie leśnictwa w Klimcu widziałem parę starszych okazów bzu o pokroju drzewek, kiedyś tutaj zapewne posadzonych.

Nie mogę przy tej sposobności pominąć także jednej obserwacji, a mianowicie, że okazów bzu owocujących widziałem mało, a i te wykazywały skąpą ilość owoców przeważnie jeszcze niezupełnie dojrzałych. Bez Josiki na stanowiskach południowo-karpackich i siedmiogrodzkich kwitnie w czasie od drugiej połowy maja do 10 czerwca, owoce zaś dojrzewają w lipcu i sierpniu. U nas zapewne kwitnie później, a przez to i później owocuje, lecz należy w każdym razie sprawdzić, czy wszystkie owoce dojrzewają i wydają nasiona zdolne do kiełkowania.

Ciekawem jest dalej pytanie, czy, w jakim stopniu i w jakim kierunku charakter petrograficzny podłoża oddziałuje na wzrost i rozwój bzu. Na stanowiskach siedmiogrodzkich przeważa bowiem podłoże wapienne, w Karpatach zaś piaskowiec i łupki. Sprawa ta

wymaga specjalnego zbadania, uwzględniającego rozumie się także czynniki klimatyczne.

Bardzo ciekawem i ważnem byłoby wytłumaczenie, w jaki sposób dostał się bez Josiki w obszar dorzecza Stryja, oddzielonego przecież dość znacznymi grzbietami górskimi od dorzecza rzeki Latorca, gdzie w odległości 4—5 kilometrów w linii powietrznej znajdują się najbliższe węgierskie stanowiska. Do wyjaśnienia tego geobotanicznego zagadnienia mogą się głównie przyczynić badania morfologiczno-stratygraficzne tamtejszego terenu.

Nakoniec jeszcze słów parę poświęcę sprawie ochrony bzu Josiki przed niszczeniem. Autorowie węgierscy podnoszą, że ze strony człowieka i kultury grozi tej roślinie w niedługim czasie stopniowo zupełna zagłada. Ludność niszczy bez w celach użytkowo-leczniczych oraz dla woni kwiatów. Leśne stanowiska bzu zagrożone są przez niszczenie lasów czystymi zrębami, przyczem wraz z lasami pada ofiarą i bez, między innymi głównie z powodu nagłej zmiany warunków ekologicznych. Poważne niebezpieczeństwo grozi mu także ze strony robót osuszających i regulacyjnych. Dużo zupełnie zniszczonych lub silnie obłamywaniem uszkodzonych okazów zauważyłem szczególnie na stanowisku pierwszym. Jedną z głównych przyczyn tego jest przeganianie tędy bydła na sąsiednie pastwiska. Zwróciłem na to uwagę p. leśniczemu Krzakowskiemu, któremu na tem miejscu składał za udzieloną mi pomoc w wycieczce podziękowanie, prosząc go, by stanowiska bzu będące własnością fundacji hr. Skarbka, troskliwą otoczył opieką. Prosiłem także insp. lasów fundacyjnych p. inż. Drappellę o wydanie ze swej strony odpowiednich zarządzeń ochronnych, zabezpieczających ten rzadki, tylko w tamtych okolicach rosnący krzew, przed zniszczeniem. W obu wypadkach przyrzeczono mi roztoczenie opieki po myśli mojego przedstawienia rzeczy.

Lwów. Zakład Botaniki Lasowej Politechniki.

Résumé.

L'auteur rapporte une série des stations de *Syringa Josikaea* Jacq. fil., qu'il a visitées dans la région du cours supérieur de Stryj dans les Carpathes Orientales. Ce sont les seules stations qui se trouvent sur le territoire polonais, la plante étant un endémisme de la flore hongroise. Cette curieuse espèce de lilas a été découverte ici en deux stations par les botanistes hongrois MM^{rs} P. Ratz et L. Thaisz. L'auteur en a trouvé encore d'autres. L'emplacement de toutes ces

stations est marqué d'astérisques sur la carte¹⁾ (Fig. 7) jointe à cette note. Les stations hongroises les plus proches se trouvent à une distance de 4—5 km dans le bassin de la rivière Latorca sur le versant hongrois des Carpathes. Ces stations avec celles du versant polonais appartiennent à une aire qui s'étend dans les départements hongrois Ung, Bereg et Maramaros. La plante a encore une autre aire de répartition, séparée de la précédente, et située en Transylvanie dans les départements Torda-Aranyos, Kolozs, Bihar et Hunyad.

Léopol. Institut de Botanique Forestière de l'École Polytechnique.

(Wpłynęło do redakcji 28 grudnia 1922).

¹⁾ Échelle de 1 : 112500.